

NOTAT

Projekt 2006.3, Elevplaner

Notat nr. 4, Om elevplaner i praksis, didaktikken og værktøjerne

Notatet refererer til Bekendtgørelse nr. 703 af 23.06.2006 om elevplaner i folkeskolen med følgebrev "Om udstedelse af bekendtgørelse om elevplaner i folkeskolen" sign. direktør Kim Mørch Jacobsen.

Notatet omfatter en beskrivelse af elevplaner i praksis og problematikker med implementeringen i både den samlede didaktiske proces og i skole-hjemsamarbejdet.

Hovedindtrykket er:

At arbejdet med elevplanerne foregår med

- en ringe tilknytning til Folkeskolelovens § 18 og § 13, stk. 2, som handler om undervisningens planlægning og den løbende evaluering af elevens udbytte af undervisningen¹
- et overdrevent fokus på den del af elevplanens hensigt, der retter sig mod forældreinformation og -samarbejde
- en begyndende "karaktergivning" i hele skoleforløbet

Dette understøttes af en udbredt brug af elevplansværktøjer, som generelt set er udviklet for at lette elevplansudformningen og hovedsageligt udformer elevplanen, så den er rettet mod forældreinformation og ikke den didaktiske proces med eleven.

Arbejdet med elevplaner sker altså på bekostning af den løbende evaluering og daglige tilknytning til undervisningen i fagene samt den almene, løbende proces med elevernes alsidige udvikling.

Da formålet med udarbejdelsen og anvendelsen af elevplaner er tredelt²:

Rettet mod elev og lærer

1. undervisningen
 - elevplanen skal styrke grundlaget for undervisningens planlægning og tilrettelæggelse og derigennem forbedre elevens udbytte af undervisningen (FL § 18)
2. læringen
 - elevplanen skal styrke den løbende evaluering af elevernes udbytte af undervisningen (FL § 13, stk.2)

Rettet mod forældre og skole

1. samarbejdet
 - elevplanen skal styrke samarbejdet mellem skole og hjem (FL § 13, stk.1)

og denne tredeling ikke gør det muligt at arbejde med en elevplan, der retter sig mod alle tre

¹ Understøttes af Danmarks Evalueringsinstituts rapport: *Elevplaner. De første erfaringer*, 2007 og seneste rapport *Arbejdet med elevplaner. En national undersøgelse af erfaringer*, 2008. Se side 3 her med note 4 og senere note 6.

² BEK nr. 703, § 2, stk.1, 2 og 3.

formål – se nedenfor – må konsekvensen af ovenstående beskrevne praksis blive, at den i bekendtgørelse nr. 703 beskrevne elevplan deles op i 2:

- **en proceselevplan til elevens og lærerens didaktiske arbejde**
- **en elevplan til forældrenes og lærernes halv- eller helårige samtale.**

Notatets anbefaling lyder, at der udover ovennævnte implicite krav til ændring af bekendtgørelsen, udarbejdes en vejledning til elevplansbekendtgørelsen i samarbejde med DLF, Skolelederforeningen og teoretiske og praksiserfarne didaktikere med det formål at

- kvalificere lærernes tilrettelæggelse og brug af løbende evaluering i en kvalificering af undervisningsdifferentieringen
- kvalificere udarbejdelsen af "forældre"-elevplanen med reference til FL § 1, stk.1 OG stk.2 og 3, og med baggrund heri kvalificere selve forældresamtalen.

Vi skal i øvrigt anbefale

- at det i bekendtgørelsen eller eventuelt kun i den vejledende skrivelse indskærpes, at alle 22 elementer i FL's § 1, stk. 1, 2 og 3 gøres til genstand for den løbende evaluering, der skal bruges af lærerne i den didaktiske proces med henblik på optimering af undervisningsdifferentieringen.
- at det tilsvarende indskærpes, at der ved udarbejdelsen af elevplanen til forældrene lægges prioriteret vægt på de elementer af FL's § 1, stk. 1, 2 og 3, hvor forældrenes indsats er særligt påkrævet eller forventes at kunne give særlig effekt på elevens skolesituation og læring. Her tænkes specielt på indsats fra forældreside, der refererer til FL § 1, stk.3 om udviklingen af social empati og demokratisk dannelse og samme §, stk.2 om samarbejde og problemløsningslyst. Som det nu er formuleret i bekendtgørelsen indskrænkes forældremedvirken stort set til en eller anden form for lektiehjælp med reference til FL § 1, stk.1.
- at der skabes grundlag for en stærkt differentieret indsats i elevplanssamarbejdet med forældrene. En slags behovsbestemt indsats. Et stort antal forældre behøver stort set ingen elevplan eller –samtale – mens et mindre antal forældre har brug for en massiv indsats, gerne med udgangspunkt i elevplanen (jf. her bestemmelserne i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i form af udvidet forældrevejledning).
- at man anerkender, at der ikke er eller kan skabes tid til det meget formalistiske krav, der ligger i nuværende bestemmelser om inddragelse af alle fag på alle årgange.
- at man anerkender de sproglige problemer, der er forbundet med skriftliggørelse af elevens aktuelle formåen og status på 22 forskellige variabler over for forældre med vidt forskellige forudsætninger for at forstå det skrevne, endside læse det.
- at man tilsvarende anerkender og tager højde for de problemer, der kan skabes, når emotionelt følsomme elementer i en statusbeskrivelse og plan meddeles forældre i skriftlig form.

Vi skal sammenfattende derfor anbefale, at det enkelte lærerteam i samråd med skoleleder udarbejder elevplaner til eleverne, så planerne får didaktisk værdi og at elevplanerne til forældrene kun udarbejdes i det omfang man vurderer, at de kan fremme forældrenes medvirken til kvalificering af deres barns skolegang og læring.

Vi skal i den forbindelse pointere, at forligspartierne bag folkeskoleforliget med udfordringsretten som en del af afbureaukratiseringsprogrammet (efter anbefaling fra afbureaukratiseringsudvalget) ikke imødekommer disse anbefalinger, idet *"...lovgivningen fortsat skal overholdes. Der må for eksempel gerne laves forsøg med andre former for elevplaner og kvalitetsrapporter, men ikke forsøg med at afskaffe grundlæggende elementer i elevplanerne eller kvalitetsrapporter"*³.

³ Bertel Haarder i: *Skoler kan nu søge om forsøg med elevplaner og prøver*, Folkeskolen.dk 11.12.08

Notatet bygger på indsamling af eksempler på kommuner og skolers implementering af bekendtgørelsen fra SOPHIA's egne igangværende projekter, pressen, pædagogisk litteratur samt EVA's rapporter om elevplaner, *Elevplaner. De første erfaringer, 2007* og den seneste rapport *Arbejdet med elevplaner. En national undersøgelse af erfaringer, 2008*.

EVA's rapporter konkluderer, at *elevplanerne endnu ikke har nogen særlig betydning for lærernes praksis ved at styrke undervisningsdifferentieringen og den løbende evaluering af elevernes udbytte af deres skolegang*

samt at

elevplanernes tre forskellige formål (jf. ovenfor) er svære at forene i et og samme redskab⁴, uden at EVA i øvrigt forholder sig til de professionelle problem, vi har fremhævet: at lærerne ikke har mulighed for at anvende de eksisterende elevplaner til arbejdet efter §18 og §13, stk.2! Så det er ikke bare et spørgsmål om lærerne bruger dem til dette arbejde eller ej – elevplanerne KAN ikke bruges til dette arbejde!

EVA's konstateringer ligger sammen med vores egne erfaringsindsamlinger til grund for notatets anbefalinger.

Notatet er i sin grundsubstans udarbejdet af Anja Madsen Kvols og færdiggjort under medvirken af Per Kjeldsen.

Århus, den 14. marts 2009

Anja Madsen Kvols,
lærer, cand.pæd.pæd.
projektleder

Per Kjeldsen,
cand.pæd.psych
projektvejleder

⁴ Arbejdet med elevplaner. En national undersøgelse af erfaringer, 2008, s. 11-12.

Indhold

Elevens elevplan – et redskab for lærere og elever i skolens dagligdag

Evaluering som didaktisk redskab

Evalueringen af hele FL's formålsparagrafs indhold

Evaluering forudsætter målfastsættelse

Kvalitet i lærerens didaktiske arbejde

Opsamling

Elevplanen som redskab til den løbende evaluering i skolen

Læreren står til regnskab

Løbende evaluering på kryds og tværs

Evaluering er at værdifastsætte

Opsummering

Forældrenes elevplan – læreres og forældres redskab til skole-hjem-samarbejdet

Elevplaner som karakterark

Forældre er opdragere

Opsamling

Elektroniske elevplansværktøjer

Elektroniske elevplansværktøjer

Opsummering

Litteraturliste

Elevers elevplan – et redskab for lærere og elever i skolens dagligdag

Evaluering som didaktisk redskab

Udgangspunktet for de følgende vurderinger er, at evaluering er et didaktisk redskab, som vedrører *alle 3* stykker i folkeskolelovens formålsparagraf. Evaluering må nødvendigvis rettes mod såvel fagfaglige aspekter som forudsætningerne og rammerne for læringen⁵, der er væsentlige for effekten af den faglige undervisning.

Evalueringen af hele FL's formålsparagrafs indhold

Overordnet set er det foruroligende, at bekendtgørelsen i kraft af sin distinktion mellem "skal-" og "kan-opgaver" lægger op til et ensidigt fokus på fagligheden både over for eleven og forældrene, hvorfor elevernes udvikling i forhold til lærernes arbejde med eksempelvis samarbejde, læringslyst, AKT-problematikker (adfærd, kontakt og trivsel), klassens sociale liv, den demokratiske dannelse mv., ikke nødvendigvis kommer til at fremgå af elevplanen og dermed ikke synliggøres for elever og forældre. Det er uheldigt, da elevens adfærd ikke kan adskilles fra undervisningen og dens tilrettelæggelse, når det kommer til læringseffekten.

I praksis har vi set denne betragtning understøttet af, at de elevplansværktøjer, der hurtigt er blevet fremstillet og distribueret til skolerne, dels hovedsageligt sætter fokus på det faglige område og dels retter udarbejdelsen af planen mod forældreinformation (bekendtgørelsens § 1, stk. 3) og altså ikke mod det didaktiske element (bekendtgørelsens § 1, stk. 1)⁶.

En elevplan udformet fælles til elever og forældre kan aldrig blive et didaktisk værktøj, idet evaluering som statusbeskrivelse ikke kan bruges ved udarbejdelse af en undervisningsdifferentierende plan for eleven og læreren, da det didaktiske arbejde er procesorienteret og allerede i sin grundsubstans findes i den af lærerne udarbejdede årsplan.

På den baggrund bør elevplanen som ovenfor nævnt deles i 2 dele:

- **Elevers elevplan** (til lærerteam og elev):
 - Med en skriftliggørelse af relevante dele af den løbende evaluering i alle fag, jf. Folkeskolelovens § 1, stk. 1.
 - Hvad angår reference til FL § 1, stk. 2 og 3, bør lærerteamet afgøre, i hvilket omfang en skriftliggørelse sker samlet for alle faglærere eller specifikt for enkelte faglærere. Ved at elevplanen således udvikles sammen med den løbende mundtlige evaluering, bliver planen dynamisk og ikke statisk, som det er tilfældet med den nu præciserede praksis om udformning af elevplan til *både* elev og forældre mindst en gang årligt.
 - Samtidigt bliver det muligt at understrege, at det er den løbende *samtale* mellem lærer og elev, der giver det ønskede kvalitative løft i evalueringskulturen.
- **Forældrenes elevplan** (til lærerteam og forældre (udbydes nedenfor)).

⁵ Her menes elevens tilgang til læring, arbejdsformer, motivation, videbegær, fantasi, elevens sociale empati, samarbejdsevne og demokratiske dannelse

⁶ En konklusionen fra Danmarks Evalueringsinstituts undersøgelse af elevplansarbejdet "Elevplaner – de første erfaringer" (2008) lyder: "Elevplanerne styrker endnu ikke undervisningsdifferentieringen og den løbende evaluering af elevernes udbytte af deres skolegang. Dette skyldes dels at elevplanerne af forskellige årsager endnu ikke er tilstrækkeligt integrerede i lærernes praksis til at have betydning for undervisningstilrettelæggelsen, dels at arbejdet med elevplanerne i høj grad er styret af skole-hjem-samarbejdet. Det betyder at elevplanerne tages frem og udfyldes i forbindelse med skole-hjem-samtalerne, som på de fleste skoler foregår en gang om året. Få lærere bruger elevplanerne i planlægningen af undervisningen. Hvis elevplanen skal anvendes til undervisningsdifferentiering, bør den i højere grad indgå i denne planlægning. Det stiller imidlertid krav til udformningen af elevplanerne da det som nævnt kræver at de har en tilstrækkelig nuanceret form og er tilpasset lærernes praksis, for at det kan give mening for lærerne at anvende dem som arbejdsredskab i forhold til undervisningspraksis".

Evaluering forudsætter målfastsættelse

Når evalueringstematikken i didaktisk sammenhæng sættes på dagsordenen i kraft af kravet om skriftlige elevplaner bliver mål og målformuleringer⁷ centrale.

Det er fra Undervisningsministeriets side pointeret, at "*hensigten med Fælles Mål er at sikre det faglige niveau i skolen, og at det i den forbindelse er vigtigt, at Fælles Mål ikke betragtes som en slags facitliste, hvor man kan "hakke af" efterhånden som man kommer igennem opremsningen af mål*"⁸.

Status er imidlertid i vores optik at der med indførelsen af elevplaner som bekendtgørelsen foreskriver det, lægges vægt på målopfyldelse af Fælles Mål:

- "Elevplanerne skal indeholde oplysninger om den besluttede opfølgning på resultaterne af den løbende evaluering, (...) *de i FL § 13, stk. 3, nævnte test (...)*" samt "(...) at eleven når *de opstillede læringsmål*"⁹
- Følgrebrevets formulering: "Det er vigtigt, at elevplanerne afspejler en fokus på faglige mål i undervisningen"

Og

- Med indførelsen af de obligatoriske, nationale test og deres status som "skal-opgave" i forhold til elevplanens indhold lægges der op til en summativ målopfyldelsesevaluering (hvor evalueringen udelukkende har til formål at kontrollere, om det tilsigtede mål er nået)¹⁰, hvor såvel de evaluerede mål som evalueringsformen ligger uden for lærerens hænder. Det er med andre ord ikke lærerens egne, løbende evalueringer som didaktisk redskab knyttet til klassens aktuelle undervisningsindhold og elevernes individuelle målsætninger, der er i fokus.

Og desuden

- Har vi i Danmark har haft tradition for målformuleringer med stor fortolkningsramme for læreren. I det Fælles Mål som noget nyt i forhold til de tidligere *vejledende Klare Mål* (før 2003) er både suppleret med *bindende* trin- og slutmål og *mere specificerede* formuleringer, har de fået en markering af central styring¹¹. Fælles Mål markerer altså i sig selv for os at se en intention om at omstille en del af lærerens didaktiske arbejde, nemlig evalueringsdelen, til en mål- og dokumentationsorienteret evalueringspraksis, som ikke nødvendigvis reelt højner kvaliteten af elevens læringsudbytte, men kan indsnævre fokus til det, som er mål- og testbart.

Vi finder det uheldigt, hvis fokus rettes mod opfyldelse af kompetitive undervisningsmål (trin- og slutmål), som Fælles Mål initierer med sine bindende målformuleringer, frem for elevens egne kooperative differentierede læringsmål. Dette betyder, at læreren skal arbejde henimod, at alle elever skal nå samme læringsmål – og altså ikke de mål, elevernes individuelle potentialer rækker til.

At mål er vigtige for en læreproces, skal der imidlertid ikke herske tvivl om. Al undervisning har en intention¹². Men en ensidig fokusering på mål rummer en risiko for, at den uformelle læring fortrænges, så en fokusering på evaluering med henblik på målopfyldelse gør blind for andre læringsresultater.

Vi vurderer endvidere, at en indsnævring af de centralt formulerede mål for skolens undervisning **i praksis** har en forenkling og indsnævring af lærernes målsætning for undervisningen og

⁷ Fælles Mål, som er de bindende fælles nationale mål i form af fagformål, centrale kundskabs- og færdighedsområder (slutmål) og trinmål

⁸ *Fælles mål i skolens hverdag – hvordan? Inspirationsmateriale til skole og kommuner om implementering af Fælles Mål i skolens hverdag*. S. 19 (Uvm., 2006)

⁹ bekendtgørelsens § 3, stk. 2 (www.uvm.dk/evalueringskultur/elevplan/index.htm#Overskrift2)

¹⁰ Peter Dahler-Larsen: *Evalueringskultur – et begreb bliver til* (2006)

¹¹ Gunn Imsen: *Lærerens verden* (2004)

¹² Karsten Schnack: *Didaktik på kryds og tværs* (2004)

følgelig den skriftlige udarbejdelse af elevplanen til følge. Det rummer en risiko for at tegne unuancerede billeder af elevernes færdigheder og kundskaber i elevplanen¹³.

Indtrykket er, at Fælles Mål (undervisningsmål) i praksis ofte bruges direkte i elevplanen, hvad enten det er som skolers standard-elevplansark eller ved brug af elektroniske redskaber. Heri ligger der et modsætningsforhold mellem anvendelsen af Fælles Mål som grundlag for evaluering og vurdering af *den enkelte elev* og lovens krav om undervisningsdifferentiering. Sidstnævnte betyder jo, at undervisningen i hele skoleforløbet tager udgangspunkt i den enkelte elev og arbejder mod differentierede mål (læringsmål).

Kvalitet i lærerens didaktiske arbejde

Et kvalitativt tiltag tager tid¹⁴, og tidsfaktoren har om noget indtaget en fremtræden position i debatten omkring implementeringen af elevplanerne så vidt. Det har betydet, at anvendelighed, kvalitet, faglige forudsætninger mv. ikke er skænket megen opmærksomhed¹⁵.

En udvikling af et brugbart redskab til didaktisk opkvalificering af lærerens arbejde tager sin tid at udvikle og implementere. At tage udgangspunkt i hvert barn som udgangspunkt for undervisningen tager tillige tid.

I **praksis** ser vi udtalte problematikker omkring

- elevsamtalen, som ligger til grund for fastsættelsen af elevens individuelle læringsmål og eventuelle skriftliggørelser. Tidsmæssigt er disse samtaler stort set umulige at gennemføre – under alle omstændigheder i alle de små fag¹⁶.
- skoler, der længe før fremkomsten af BEK nr. 703 har arbejdet med interne elevplaner som didaktiske redskaber, som nu skal omformulere disse, så de kan læses af forældre – i stedet for som hidtil at bruge planerne som interne arbejdsdokumenter til forberedelsen af forældresamtalerne¹⁷.

Opsamling

Vi er, som det er lagt op til med bekendtgørelsen, bekymrede for elevplanens potentiale som kvalificering af *det samlede* didaktiske arbejde, der skal sikre skolens samlede faglige niveau¹⁸. Dette underbygges af EVA's rapporter om erfaringerne med elevplanerne, hvor der i første rapport konkluderes: *"Elevplanerne har på de seks skoler generelt endnu ingen særlig betydning for undervisningens tilrettelæggelse og bidrager derfor endnu ikke til styrket undervisningsdifferentiering". Endvidere er det er en udfordring i elevplanerne at skulle dække alle fag, store som små med meningsgivende evalueringer af elevernes udbytte¹⁹ og i anden rapport gentages: "Elevplanerne styrker endnu ikke undervisningsdifferentieringen og den løbende evaluering af elevernes udbytte af deres skolegang. (...) Det stiller imidlertid krav til udformningen af elevplanerne da det som nævnt kræver at de har en tilstrækkelig nuanceret form og er tilpasset lærernes praksis, for at det kan give mening for lærerne at anvende dem som arbejdsredskab i forhold til undervisningspraksis²⁰.*

At elevplanerne skal være et fælles redskab for lærer og forældre spænder ben for deres potentiale som didaktisk redskab. Således må den interne elevplan adskilles fra elevplanen til forældrene.

¹³ En gennemgang af et stort antal skolers elevplansark og elektroniske elevplansudformninger underbygger vurderingen

¹⁴ Niels Egelund: Elevplaner – hvad er erfaringerne? (2007)

¹⁵ Særligt i betragtning af antallet af elektroniske elevplansredskaber, der kom på markedet kort efter vedtagelsen af bekendtgørelsen som redskaber til at lette den nye tidskrævende opgave

¹⁶ Data fra kommuners oversigter over tid, afsat til elevsamtaler – kilder ikke verificeret på nuværende tidspunkt.

¹⁷ Eks. Langmarkskolen i Horsens, hvor man har arbejdet med elevhandleplaner som internt redskab i 6 år. *Skoleleder: Mange forældre forstår ikke elevplanerne*, Folkeskolen 9/8 2007

¹⁸ Jf. Bekendtgørelsen § 2, stk. 1

¹⁹ "Elevplaner – de første erfaringer" Danmarks Evalueringsinstitut (2007)

²⁰ "Arbejdet med elevplaner. En national undersøgelse af erfaringer" Danmarks Evalueringsinstitut (2008).

Elevplanen som redskab til den løbende evaluering i skolen

I Danmark har lærerne haft pligt til løbende at evaluere elevernes udbytte af undervisningen siden 1993²¹. Som noget meget væsentligt skal denne løbende evaluering danne grundlaget for en omfattende undervisningsdifferentiering.

Læreren står til regnskab

Man taler aktuelt om "indførelse af en evalueringskultur" i det danske skolesystem²², hvilket svarer til de "accountability-systemer" (regnskabeliggørelse), som er udviklet bl.a. i USA: Opstilling af faglige mål, der kan testes, så stat og kommuner kan kontrollere, at læreren leverer varen²³.

Bekendtgørelsen for elevplanerne peger for os at se i retning accountability-styring (regnskabsstyring) på følgende områder:

- Af bekendtgørelsesteksten læser vi, at den repræsenterer en endimensionel tænkning om sammenhængen mellem begreberne læring og undervisning: At det, der undervises i også skulle være det, der nødvendigvis læres²⁴. Og elevplanen skal dokumentere, at det også er tilfældet. Vi finder altså, at elevplanen, som den er tænkt med bekendtgørelsens rammer negligerer og forsimples væsentlige forhold omkring forholdet mellem undervisning og læring
- Endvidere omkring kompetencers karakter: At en styrket evalueringskultur kræver snævert specificerede målformuleringer er som indførelsen af en evalueringskultur i den danske folkeskole er skredet frem blevet en indiskutabel selvfølge, som sjældent problematiseres. Imidlertid er sammenhængen mellem undervisning og læring karakteriseret ved en kompleksitet og flerstrengethed²⁵, som ikke lader sig styre direkte.

Bekendtgørelsen repræsenterer for os at se en forenklet tænkning omkring elevens læringsproces og –resultat, hvilket indebærer en risiko for at føre et indsnævret fokus på fagfagligheden og kundskaber uden færdigheder med sig. **I praksis** vinder prøver og test i form af multiple choice indpas som obligatorisk evalueringsform i folkeskolen (i forbindelse med indføring af nationale test med centralt styret form og indhold samt en udvidelse af afgangsprøverne). Men der findes i forlængelse heraf kompetencer, der er så komplicerede, at vi end ikke er i stand til at definere dem, tale præcist om dem og måle dem²⁶. De trænges kraftigt i baggrunden, idet virkeligheden afgrænses til det, vi kan være bevidste på og tale om.

Vi vurderer, at der med bekendtgørelsens udlægning af elevplanstænkning er indeholdt en problematik omkring det forhold, at evalueringen ikke alene er en evaluering af elevens læringsresultater, men tillige lærerens evne til at sikre bestemte læringsresultater hos eleven²⁷.

²¹ Folkeskolelovens § 13, stk. 2: "Som led i undervisningen skal der løbende foretages evaluering af elevernes udbytte. Evalueringen skal danne grundlag for vejledning af den enkelte elev og for undervisningens videre planlægning"

²² OECD-rapport om grundskolen i Danmark, pkt. 286, Uddannelsesstyrelsen (2004)

²³ Katrin Hjort i *Skole på den amerikanske måde* Folkeskolen.dk (24.03.06)

²⁴ Denne betragtning er understøttet af ændringen i Folkeskolelovens formålsparagraf ved det, at læreren ligefrem skal: "...give eleverne kundskaber ..."

²⁵ Karsten Schnack: *Didaktik på kryds og tværs* (2004)

²⁶ Steen Larsen: *Hvad nu hvis* (2007)

²⁷ Ifølge Lotte Rahbek Schou, som har forsket i evaluering i USA, har en vigtig del af evalueringsprogrammerne derovre bestået i at tænke i faste læreplaner og opbygning af et løbende testningssystem og siden skoleloven i 2001 har skolerne også været ansvarlige for de udstukne rammer og strategier (accountability-styring). Erfaringer fra det amerikanske uddannelsesprogram "No Child Left Behind Act" viser imidlertid, at de mål, man har sat sig, på ingen måde er indfriet. Tværtimod. Test skaber konkurrence blandt skolerne, men det kan ikke dokumenteres at konkurrencen har været gavnlig for højningen af det faglige niveau, som jo tillige herhjemme er hensigten med hele 'evalueringsbølgen'. Undervisningsindholdet indsnævres, idet lærere underviser i det stof, eleverne bliver testet i ("teaching to the test"). Lotte Rahbek Schou: *Det danske skolesystems internationalisering – et gode eller et onde?* (2006)

Løbende evaluering på kryds og tværs

Fokus i debatten om kvalificering af evalueringskulturen generelt drejer sig hovedsagligt om evaluering af elevens udbytte jf. de obligatoriske, nationale test, de nye skriftlige prøveformer, PISA-undersøgelserne og OECD-rapporterne). Men ingen af disse er imidlertid hverken fra elevens eller lærerens side gensidige evalueringer.

Bekendtgørelsestekstens evalueringsbegreb synes *alene* i kraft af at hvile på lærerens evaluering af elevens udbytte af undervisningen. Det har i udstrakt grad tillige vist sig tydeligt i de elektroniske elevplansredskabers udformninger (jf. nedenfor).

For som lærer at kunne iværksætte kvalificerede bud på alternativ undervisning er en viden om, *hvorfor* den bestående undervisning ikke virker optimalt og i forhold til hvilke faktorer, der i et bredt pædagogisk perspektiv skal sættes ind overfor. Evalueringen må således være gensidig²⁸.

I 2004 udarbejdede Danmarks Evalueringsinstitut en interviewundersøgelse, "Løbende evaluering af elevernes udbytte af undervisningen i folkeskolen 2004". Det samlede indtryk, der vedrører opgaven med den løbende evaluering, i rapporten lød:

"Mange lærere mangler konkret viden om, hvad der ligger i opgaven og er usikre på, hvordan de skal løse den" (EVA 2004, p.55).

Samt

"Lærernes valg af evalueringsredskaber er typisk begrundet enten i krav ovenfra eller i tilfældigheder – fx at en kollega har kendskab til et bestemt redskab – snarere end i overvejelser om hvilket redskab der egner sig bedst til at evaluere en bestemt elevgruppes udbytte af et bestemt fag eller forløb" (EVA 2004, p.56).

Resultatet peger på et behov for en opkvalificering af lærernes evne til at iværksætte løbende evalueringsprocesser. Men der er med Danmarks Evalueringsinstituts rapporter om erfaringerne med elevplanerne som nævnt ikke noget, der tyder på, at elevplanerne i sig selv har været med til at bedre denne kvalifikation. Lærerne mangler generelt efteruddannelse i undervisningsdifferentiering på baggrund af evaluering samt materialer til differentieret undervisning.

I bekendtgørelsen om elevplaner har de nationale test fået en central plads. **I praksis** oplever lærere endda eksempelvis, at de ikke kan bruge resultaterne af de nationale test i et fremadrettet perspektiv²⁹, bl.a. da testenes opgaver og resultater ikke er tilgængelige for eleverne efterfølgende.

Der har ganske enkelt manglet en forudgående evaluering af elevplansredskabet i praksis inden beslutningen om og implementeringen af elevplaner i samtlige folkeskoler³⁰.

Herudover er en teoretisk forankring i bekendtgørelsens udformning også at ønske. Styrkelse af elevernes faglige dygtighed synes kun sandsynlig gennem en teoretisk funderet kvalificering af undervisningssituationen og didaktiske tiltag. Denne opgave kan og bør varetages af fagfolk – skolens lærere og ledere, idet erfaringer med implementering af elevplaner bl.a. viser, at det er vigtigt, at elevplanen er afstemt med de værdier og pædagogiske principper, praksis hviler på³¹.

²⁸ Sten Clod Poulsen: *Evaluering i klasseværelset kan være gensidig og selvansvarlig* (1997)

²⁹ Ifølge et igangværende forskningsprojekt: *Evalueringskultur i folkeskolen* af lektor på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Lotte Rahbek Schou, og specialestuderende Conny Hvidberg og Anja Madsen Kvols

³⁰ I *Evalueringen skal også evalueres* påpeger Peter Dahler-Larsen (2006), at det ikke blot er den enkelte skole, team eller elev, der skal evalueres. Også hele systemet omkring skolen bør jævnligt evalueres med henblik på at vurdere, om det er den rigtige skolepolitik, der føres.

³¹ Niels Egelund: *Elevplaner – hvad er erfaringerne?* (2007)

Evaluering er at værdifastsætte

Evaluering er pr. definition en vurdering. Derfor implicerer al evaluering altid at 'nogen' tillægger 'noget' en værdi³². Således er det at evaluere at værdifastsætte, hvad der er vigtigt at arbejde med i skolen.

Elevplaner rummer som bekendt såvel et tilbageskuende som et fremadrettet element. De tilbageskuende data, som *skal* indgå i udarbejdelsen af elevplaner, finder vi, afspejler de underliggende vurderingskriterier, som den fremadrettede del af *elevplanen* skal bygge på. Herudover *kan* der inddrages andre former for data. I og med at *skal*-delen er positivt udsagt i bekendtgørelsesteksten, tillægges den en særlig værdi som et udtryk for en tænkning om faglighed – et udtryk for, hvad det er vigtigt, skolen skal arbejde med. Således ser vi en risiko for, at bekendtgørelsesformuleringen på dette punkt (§ 3, stk. 2) stiller de nationale test centralt i forhold til undervisningen videre planlægning. Dette understøttes kraftigt af, at sammenligningen af kommunernes resultater i den nationale præstationsprofil, netop er kommunernes resultater i de obligatoriske, nationale test.

I praksis laver læreren og eleven uanset elevplansbekendtgørelse løbende evaluering af undervisningens effekt. Fra små rettelser i mundtlige præstationer, mundtlige eller skriftlige rettelser af skriftlige præstationer, differentieret korrigerende vejledning ved gruppearbejde, teamarbejde o.l. samt elevers selvevaluering og evaluering af undervisningen. Denne konstant forekommende evaluering suppleres af periodiske standpunktsprøver, småtest o.l. samt på nogle klassetrin kvartalsvise afleveringer af skriftlige opgaver, fremlæggelse af større projektopgaver og egentlige "terminsprøver". Hele denne proces er en del af den samlede didaktiske proces i enhver klasse i ethvert fag over for enhver elev³³. Når man vil kvalificere denne evalueringskultur yderligere³⁴ ved at skriftliggøre evalueringen over for eleven og de deraf afledte ændringer i den didaktiske plan, er det misvisende at betegne dette arbejde som en elevplan og forlange, at dette skal ske mindst en gang om året³⁵, idet skriftliggørelsen ligesom den øvrige del af evalueringsprocessen nødvendigvis må være behovsbestemt forskelligt fra fag til fag og fra elev til elev. I nogle fag vil en skriftliggørelse endda virke absurd og praktisk uigennemførlig, hvis vi eksempelvis tænker på 2 timers fag som historie, hjemkundskab mv.³⁶.

Opsummering

I aktuelle bestræbelser på at dokumentere elevers læring, som vi finder bekendtgørelsen lægger op til med elevplanerne, kan en kvalificering af den daglige og løbende evaluering med en kvalificering af undervisningens planlægning til følge gå tabt.

Dagligdagens elevplan, som elever og lærer løbende arbejder med, må skilles fra den skriftlige dokumentation, forældrene skal have i forbindelse med skole-hjem-samarbejdet som billeder af elevens standpunkt halv- eller helårligt og kunne.

Og således må der altså være tale om 2 adskilte former for skriftlige planer for eleven. Selve elevplanen, som udleveres til forældrene kan således betragtes som et skriftligt produkt og ikke et egentligt *didaktisk* redskab for læreren.

³² Jf. Evert Vedungs definition af evaluering, der er evalueringslitteraturens klassiske definition i *Utværdering i politik og forvaltning* (1998): "Evaluering er en systematisk retrospektiv vurdering af gennemførelse, præstationer og udfald af offentlig politik, som tiltænkes at spille en rolle i praktiske beslutnings-situationer."

³³ Eksempelvis bruges der mange millioner kr. årligt på DPF's standpunktsprøver og diagnostiske test fra bh.kl. til og med 9.klasse.

³⁴ OECD-Review 2004, pkt. 179 om skriftliggørelse af den løbende evaluering

³⁵ Senere præciserer undervisningsministeren, at det faktisk kun skal være en gang om året

³⁶ Danmarks Evalueringsinstituts undersøgelse "Elevplaner – de første erfaringer" (2007): "Endvidere er det en udfordring i elevplanerne at skulle dække alle fag, store som små med meningsgivende evalueringer af elevernes udbytte".

Forældrenes elevplan – læreres og forældres redskab til skole-hjem-samarbejdet

En konsekvens af ovenstående gør det nødvendigt at problematisere hensigtsmæssigheden i, at forældrene får en elevplan, der i den fremadrettede indsats peger *et helt eller et halvt år* frem, når den løbende evaluering foregår kontinuerligt i den daglige skolehverdag.

En markering af evalueringresultater og deraf afledt beskrivelse af *det aktuelle faglige* standpunkt kan naturligvis udarbejdes, hvilket også forekommer os at være det, der sker i praksis.

Elevplaner som karakterark

Det er i implementeringsprocessen fremhævet, at en særlig hensigt med og styrke ved indførelsen elevplanen ligger i forholdet omkring skolens løbende underretning af hjemmet (§ 13, stk. 1 og bekendtgørelsens § 2, stk. 3, 2. pkt.). I den foreløbige debat omkring kravet om udarbejdelse af skriftlige elevplaner fylder argumentationen i forhold til og fokus på styrkelse af skole-hjem-samarbejdet uforholdsmæssig meget.

- Den udtrykte hensigtsmæssighed i at udlevere skriftlige elevplaner³⁷ finder vi som beskrevet hverken erfaringsmæssigt eller teoretisk underbygget nogen steder. Tværtimod finder vi det netop betænkeligt, at elevplanen skal udleveres skriftligt *forud for* skole-hjem-samtalen, idet elevplanen således kommunikerer til en modtager uden mulighed for at afklare den rette forståelse umiddelbart³⁸. Dette stiller store kompetencekrav til lærerne i deres skriftlige formulering af elevplanerne³⁹ - hvilket naturligvis tager tid.
- Det formaliserede krav om udlevering af skriftlige elevplaner til *alle* forældre, som i kraft af bekendtgørelsens formalisering ligger uden for lærerens pædagogiske vurdering og differentiering, tager på ingen måde højde for forældre, der bl.a. kan have svært ved at læse og forstå skriftlig kommunikation samt familier med dansk som andetsprog. Her svigter bekendtgørelsen simpelthen lærerne, da den udelukker en mulighed for differentiering fra lærerens side.

Det har i praksis vist sig, at arbejdet med elevplanerne og formuleringen heraf tenderer henimod at beskrive elevernes præstationer både over for eleven og over for forældrene, altså en begyndende og tilsløret karaktergivning på alle skolens klassetrin - særligt styrket af den udbredte brug af elektroniske elevplansværktøjer. Folkeskolelovens § 1, stk. 1 figurerer så fremtrædende i lovgrundlaget for elevplanerne, at det næsten er uundgåeligt, at bedømmelserne får en slags karakterstatus, når man kun laver elevplaner 1 eller 2 gange om året.

Hvad angår skole-hjem-samtaler er det vores erfaring, at de hidtil i udbredt grad har taget udgangspunkt i samtale om elevens AKT (Adfærd Kontakt og Trivsel), da disse er forudsætninger for almindelig undervisnings- og læringsparathed. Vi finder i den forbindelse pointeringen af elevplanens funktion som sikring af, at samtalerne alene skal tage udgangspunkt i elevens aktuelle faglige niveau uhensigtsmæssig i forhold til vores fælles overordnede mål: at sikre det faglige niveau i skolen⁴⁰.

Forældre er opdragere

I forhold til bekendtgørelsens § 3, stk. 2-4 om den besluttede opfølgning på resultaterne af test samt eventuelle aftaler om forældres medvirken til, at eleven når de opstillede mål, må det nødvendigvis understreges, at det både i selve elevplanen og i samtalen med forældrene reelt er Folkeskolelovens § 1, *stk. 2 og stk. 3*, der er væsentlige i forhold til forældres medvir-

³⁷ Jf. følgebrev *Om udstedelse af bekendtgørelse af elevplaner i folkeskolen*

³⁸ Olga Dysthe: *Dialog, samspil og læring* (2003)

³⁹ T. Billington: *Separating, losing and excluding children* (2002)

⁴⁰ Jf. bekendtgørelsens følgebrev

ken. Her er tale om forhold, der har med elevens tilgang til læring, arbejdsformer, motivation, videbegær, fantasi, elevens sociale empati, samarbejdsevne og demokratiske sindelag, hvilke er afgørende for effekten af undervisningen i form af optimal læring. *Alene* her kan forældre sætte ind og ikke i forhold til fagligheden, som udgør elevplanens primære indhold. Nyere forskning inden for lektielæsning konkluderer, at lektielæsning hverken kommer eleven til gode i form af højere karakterer eller bedre studievaner. Derimod kan lektielæsning have negative konsekvenser i forhold til bl.a. at befordre skoletræthed⁴¹.

Vi finder desuden, at forhold som at gøre parat til skoledagen med banaliteter som mad og pakket skoletaske, fremmøde til tiden o.l. ikke er forhold, der skal bemærkes i en elevplan. Det må være at betragte som en selvfølge, som læreren så muligvis kan nævne i samtalen. Tages sådanne bemærkninger ind i elevplanen enkeltvis, uden at forældrene forstår, at der står det samme i alle elevplaner, har vi at gøre med en uønskelig individualisering af et kollektivt ansvar.

Opsamling

For at evalueringen i skolen kan kvalificeres som en løbende proces og ikke begrænses til at udgøre punktnedslag 1-2 gange årligt, må forældredelen adskilles fra elev-lærer-delen. Og desuden må denne elevplans fremadrettede del begrænses til den del af skolens opgave og arbejde, forældre er i stand til at tage på sig.

Vi finder det altså nødvendigt, at skolen skal og også får mulighed for at oparbejde metoder til løbende evaluering, der er en integreret del af skolens samlede didaktiske arbejde. Dette arbejde må favne læringens og undervisningens kompleksitet med opmærksomhed på bureaukratiske, formaliserede handlinger som følge af standardiserede og fremmedbestemte evalueringsformer, som elevplaner for indeværende rummer.

Kommunikationen mellem skole og hjem må være hensigtsmæssig i sin form, hvorfor der nødvendigvis må tages hensyn til læsesvage forældre og tosprogs-problematikker.

⁴¹ Alfie Kohn: *The homework myth – why our kids get too much of a bad thing*

Elektroniske elevplansværktøjer

I kølvandet af lovkravet om skriftlige elevplaner til alle elever udvikledes hurtigt en række elektroniske elevplansværktøjer⁴². En generel hensigt med disse tilgængelige værktøjer er at effektivisere og konkretisere evalueringsprocessen gennem en standardisering af formuleringer⁴³. Brugen af elektroniske elevplansværktøjer er **i praksis** i stor udstrækning udbredt på skoler landet over.

Vores overordnede vurdering af de elektroniske elevplansværktøjer hviler på, hvordan de bruges med reference til

- § 18 (den didaktiske proces)
 - Vi finder det uheldigt, at elevplaner udformes ved hjælp af elektroniske værktøjer, der alene forholder sig til mål og målopfyldelse⁴⁴, hvilket kan give anledning til udelukkende at beskæftige sig isoleret med konkrete trinmål og fagenes discipliner i forbindelse med den løbende evaluering af elevernes udbytte af undervisningen.
 - Nogle elevplansværktøjer⁴⁵ tager entydigt fat fagenes deldiscipliner som grundlag for såvel evalueringskriterier som for den besluttede opfølgning på evalueringen. I vores optik indeholder det den store fare, at elektroniske elevplansværktøjer foruddiskonterer, hvad det er, eleven skal arbejde med. Eksempelvis kan man ikke slutte, at når en elev scorer dårligt i den faglige disciplin, ligninger, så skal eleven blot arbejde mere med disse - det kunne f.eks. også handle om en manglende forståelse af multiplikation eller manglende forståelse for i det hele taget at arbejde med ubekendte.
 - Det må nødvendigvis udelukkende være lærerens faglige og didaktiske overvejelser og begrundelser, der skal ligge til grund for den besluttede opfølgning på evalueringsresultaterne.
 - Derudover er der elevplansværktøjer på markedet, der udelukkende retter sig mod den løbende evaluering af eleven i forhold til Fælles Mål og elevens individuelle indsats samt den løbende tilbagemelding til hjemmet om elevens standpunkt⁴⁶, mens funktioner, der optimerer det didaktiske arbejde (§18), er fraværende. En sådan praksis er at forveksle med indførelse af en udvidet karakterbog i *hele* skoleforløbet. Det til trods har undervisningsminister Bertel Haarder kritiseret nok betegnet brug af et sådant værktøj som "tilladt"⁴⁷.
 - Vurderingen af elevens udbytte af undervisningen skal nødvendigvis bygge på lærerens egen systematiske evaluering og etablering af et dokumentationsgrundlag⁴⁸. Den arbejdsform skulle gerne på sigt kvalificere grundlaget for dels *den løbende dialog* i hverdagen med eleven om målfastsættelse (§ 18, stk. 4) og vurdering af eget arbejde hen ad vejen samt dialogen med kolleger om fælles vurderinger og opfølgning i undervisningen og dels dialogen med forældre om vurderinger og bidrag til støtte og opfølgning⁴⁹. Arbejdet med og den skriftlige udformning af elevplanen må nødvendigvis bygge på lærerens egen sprogliggørelse af, hvad eleverne skal lære. Men hertil er langt de fleste elevplansredskaber kun delvist indrettet⁵⁰.

⁴² Nogle tilgængelige elevplansværktøjer blandt flere er:

Eplaner.dk, SkoleIntra elevplan, Elevplaner.nu (Malling Beck), Digitalt Elevplan System, Elektronisk Elevplan (Dafolo), Microværkstedet, HVAL, DIANA (Bjerregravskolen, Purhus)

⁴³ Fx fra www.eplaner.dk: "Systemet effektiviserer lærernes vurderinger af de enkelte elever på kortere tid"

⁴⁴ fx "opfyldt eller ikke-opfyldt", som smiley eller,

⁴⁵ Fx DIANA

⁴⁶ Eksempelvis Eplaner

⁴⁷ Bertel Haarder: *Smileys på elever er 'forenklet'*, Politiken.dk (28.03.07)

⁴⁸ Værktøjer som bl.a. SkoleIntra og elevplaner.nu har vel at mærke en funktion til dette

⁴⁹ Ole Harrit: *Elevplanen – et dilemma på mange niveauer* Folkeskolen.dk (27.04.07)

⁵⁰ I de fleste tilfælde er der blot mulighed for at tilføje eller rette formuleringer til, fx Eplaner, SkoleIntra

- § 13, stk. 2 (den løbende evaluering)
 - Nogle elevplansværktøjer⁵¹ er indrettet til at beskrive hvilke elementer i et stofområde en elev kan og ikke kan og dermed pege på særlige indsatsområder for den enkelte elev. Kun hvis dette værktøj bruges uafbrudt hen over året og ikke kun i forbindelse med skole-hjem-samtalen har det i vores øjne mening – men tidsbehovet til dette arbejde vil også sandsynligvis langt overstige både muligheder og rimelighed i forhold til effekten.
- § 13, stk. 1 (i relation til skole-hjemsamarbejdet)
 - De elektroniske elevplansværktøjer fremstår generelt som målrettet på og indrettet til at give forældre en skriftlig formulering af deres barns faglige standpunkter på baggrund af evalueringresultater samt beskrivelser af efterfølgende indsats. En ensidig anvendelse af elektroniske værktøjer med fokus på forældredelen fremhæver vel at mærke hverken kvalitet eller mangel på samme i den didaktiske del af arbejdet med elevplaner og evaluering for lærerne (og udelukker vel stort set også FL's § 1, stk. 2 og 3).

Opsummering

De til dags dato eksisterende værktøjer synes at bekræfte, at fokus er rettet mod information til forældrene om elevens standpunkt, som Danmarks Evalueringsinstitut undersøgelse af de foreløbige erfaringer med elevplanen kan underbygge. Fokus på § 13, stk. 2 og § 18 er så godt som fraværende, hvorfor de eksisterende værktøjer ikke egner sig til udarbejdelse af egentlige *elevplaner* til elevernes og lærernes brug i hverdagen jf. vores skelnen mellem 2 typer af elevplaner.

En elevplan kan ikke begrænses til at være et samtaleark til brug for forældresamtaler.

Den skal være et værktøj til at lave en plan for elevens undervisning, hvilket naturligvis indbefatter en generering og omsamling af løbende evaluering (§ 13, 2) efterfulgt af løbende planlægning på baggrund heraf (§18).

⁵¹ Fx DIANA

Litteraturliste

Billington, T. (2000): *Separating, Losing and Excluding Children: Narratives of Difference*. London, Routledge Falmer

Dahler-Larsen, P. (2006): *Evalueringskultur – et begreb bliver til*. Syddansk Universitetsforlag

Dysthe, O. (2003): *Dialog, samspil og læring*. Århus, Forlaget Klim

Egelund, N. (2007): *Elevplaner – hvad er erfaringerne? I: Egelund, N. et al: Elevplaner: teori og praksis*. Dansk Psykologisk Forlag

EVA (2007): *Elevplaner. De første erfaringer*

EVA (2008): *Arbejdet med elevplaner. En national undersøgelse af erfaringer*

Elevplanen – et dilemma på mange niveauer. Folkeskolen.dk 27.04.07

Hvad nu hvis..., Folkeskolen.dk 03.05.07

Skoleleder: Mange forældre forstår ikke elevplanerne, Folkeskolen.dk 09.08.07

Skole på den amerikanske måde, Folkeskolen.dk 24.03.06

Skoler kan nu søge om forsøg med elevplaner og prøver, Folkeskolen.dk 11.12.08

Imsen, G. (2004): *Lærerenes verden. Indføring i almen didaktik*. 2. Oplag. København, Gyldendal

Kohn, A. (2006): *The homework myth – why our kids get too much of a bad thing*. Da Capo Press

Folkeskoleloven af 1993 med kommentarer. København, Kroghs Forlag

Smileys på elever er 'forenklet'. Politiken.dk 28.03.07

Poulsen, S.C. (1995): *Evaluering i klasseværelset kan være gensidig og selvansvarlig*. MultiMedieforlaget

Karsten Schnack (2004): *Didaktik på kryds og tværs*. København, DPU's Forlag

Schou, L. R. (2006): *Det danske skolesyns internationalisering – et gode eller et onde? Skolesyn*. Kvan nr. 74/2006

Uddannelsesstyrelsen (2004): *OECD-rapport om grundskolen i Danmark*, Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 5

Undervisningsministeriet (2006): *Fælles mål i skolens hverdag – hvordan?* Inspirationsmateriale til skole og kommuner om implementering af Fælles Mål i skolens hverdag. www.pub.uvm.dk/2006/faellesmaal

Undervisningsministeriets hjemmeside om Fælles Mål. www.faellesmaal.uvm.dk

Undervisningsministeriets hjemmeside om evalueringskultur. www.evaluering.uvm.dk

Vedung, E. (1998): *Utværdering i politik och forvaltning*. Studentlitteratur